

Катерина Четвертак
студентка гр. ФПФм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Коломийчук

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ (на прикладі бюджету Тернопільської області)

Проблеми ефективного використання бюджетних коштів при стимулюванні сталого розвитку територій, раціонального розподілу видатків місцевих бюджетів завжди виступають предметом особливої уваги з боку суспільства, адже «саме за рахунок видаткової частини бюджету держава забезпечує розвиток пріоритетних галузей економіки, соціально-культурної сфери, підтримує належний рівень соціального захисту населення, обороноздатності країни та діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування» [1, с. 11].

Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів нами проведено на прикладі зведеного бюджету Тернопільської області за період 2020-2023 років. До складу бюджету Тернопільської області віднесено бюджети трьох районів: Кременецького, Тернопільського і Чортківського та 55 бюджетів територіальних громад різного рівня (міські, селищні і сільські). Кожна територіальна громада має свій унікальний ресурсний потенціал та розвивається в межах Стратегії соціально-економічного розвитку області навіть у період воєнного стану та викликів, зумовлених військовими діями на території країни. Територія Тернопільської області знаходиться поза межами активного ведення бойових дій, проте вона займає активну тилову позицію з питань матеріальної та фінансової підтримки ЗСУ, прийняття і влаштування внутрішньо переміщених осіб та виконує багато інших завдань у такий складний період часу для всієї країни [4].

Найбільший обсяг видатків бюджету Тернопільської області в останні роки припадає на галузь освіти, що становить більше 50% за винятком 2023 року, коли ці видатки склали 48,7%. Динаміка абсолютних показників видатків бюджету Тернопільської області на освіту характеризується зростаючими у часі показниками з 5338,2 млн грн до 7329,5 млн грн, приріст склав 1991,3 млн грн. Зменшення частки видатків на освіту у 2023 році пояснюється приростом обсягу міжбюджетних трансфертів з бюджету Тернопільської області до державного бюджету у вигляді реверсної дотації та субвенції на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів з 2,8% у 2022 році до 6,5% у 2023 році.

Більше 80% видатків бюджету області на освіту займає заробітна плата працівників. Незважаючи на щорічне зростання обсягу фінансування освіти відбувається оптимізація мережі освітніх закладів шляхом закриття малокомплектних шкіл та спрямування вивільнених коштів на придбання шкільних автобусів для транспортування учнів до опорних закладів освіти, а також для матеріального забезпечення навчальних закладів і спеціалізованих кабінетів. Так, у 2023 році по області відбулося зменшення загальної кількості закладів дошкільної освіти на 14 установ внаслідок:

1) припинення діяльності 10 закладів дошкільної освіти через відсутність вихованців, а саме в:

- Білобожницькій (с. Базар), Золотниківській (с. Богатківці) сільських ТГ;
- Козлівській (с. Покропивна), Мельнице-Подільській (с. Дністрове), Козівській (с. Плотича) селищних ТГ;
- Лановецькій (с. Оришківці), Чортківській (м. Чортків), Бучацькій (м. Бучач – 2 ДНЗ, с. Передмістя) міських ТГ.

2) реорганізації 7 закладів дошкільної освіти шляхом утворення дошкільних відділень при закладах загальної середньої освіти, зокрема в:

- Борсуківській сільській ТГ (с. Нападівка);
- Скала-Подільській (с. Гуштин), Козівській (с. Дибще, с. Криве, с. Вівся) селищних ТГ;
- Бережанській (с. Шибалин), Чортківській (с. Росохач) міській ТГ.

Збільшення на кінець року закладів дошкільної освіти на 3 установи відбулося у зв'язку із відкриттям садочку в Гримайлівській (с. Красне), Лопушненській (с. Новий Олексинець) сільських ТГ та Бучацькій міській ТГ (м. Бучач).

Щодо закладів загальної середньої освіти у 2023 році, то їх кількість скоротилася на 44 установи відбулося внаслідок:

1) призупинення діяльності 23 закладів освіти, а саме:

- ЗЗСО I ст. с. Суходіл (Гусятинська селищна ТГ);
- ЗЗСО I-II ст. с. Богатківці (Золотниківська сільська ТГ)
- ЗЗСО I-II ст. с. Латківці (Мельнице-Подільська селищна ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Сировари та с. Нестерівці (Озернянська сільська ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Малі Садки (Шумська міська ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Малі Бірки, с. Саджівка, с. Пізнанка, ЗСО I-II ст. с. Мала Лука (Гримайлівська селищна ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Бзовиця та с. Славна (Зборівська міська ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Олешки та с. Григорівка (Монастирська міська ТГ);
- Тернопільський технічний ліцей (Тернопільська міська ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Киданів, с. Верб'ятин (Бучацька міська ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Серединки (Великоберезовицька селищна ТГ);
- ЗЗСО I-II ст. с. Блищанка та с. Вигода (Заліщицька міська ТГ)
- ЗЗСО I ст. с. Щепанів (Козівська селищна ТГ);
- ЗЗСО I ст. с. Юстинівка та с. Яблунівка (Підгаєцька міська ТГ);

2) реорганізації Бережанського ліцею № 2, № 3 та ліцею ім. Б. Лепкого шляхом злиття та перейменування на Бережанський ліцей ім. В. Скакуна.

На 1 установу зменшено чисельність спеціалізованих закладів загальної середньої освіти внаслідок припинення юридичної особи – Гримайлівська санаторна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів Тернопільської обласної ради у зв'язку з відсутністю учнів [3].

У табл. 1 подано динаміку, склад і структуру видатків бюджету Тернопільської області на освіту в розрізі її складових.

Таблиця 1

Динаміка, склад і структура видатків бюджету Тернопільської області на освіту у період 2020-2023 років

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		Приріст млрд грн
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	
Освіта, всього, в тому числі:	5338,2	100,0	6690,1	100,0	6657,1	100,0	7329,5	100,0	4773,8
дошкільна освіта	737,0	13,8	961,2	14,4	937,0	14,1	1090,4	14,8	353,4
загальна середня освіта	3429,4	63,6	4255,8	63,6	4246,9	63,8	4560,4	62,2	1165,7
професійно-технічна освіта	355,6	6,7	426,2	6,4	516,5	7,8	563,9	7,7	208,3
фахова передвища освіта	283,1	5,3	363,2	5,4	393,3	5,9	402,3	5,5	119,2
вища освіта	56,6	1,1	45,9	0,7	42,5	0,6	50,1	0,7	-6,5
післядипломна освіта	22,7	0,4	29,4	0,4	32,3	0,5	33,0	0,5	10,3
позашкільна освіта	95,7	1,8	114,6	1,7	117,5	1,8	122,4	1,7	26,7
спеціалізована освіта в мистецьких школах	205,5	3,8	211,8	3,2	220,4	3,3	232,3	3,2	20,5
методичне забезпечення діяльності закладів	37,9	0,7	10,8	0,2	8,5	0,1	9,3	0,1	-28,6
інші заклади та заходи в сфері освіти	149,4	2,8	271,2	4,1	142,2	2,1	265,4	3,6	116,0

Джерело: складено автором за даними джерела [1]

У структурі видатків на освіту найбільшу частку займають видатки на загальну середню освіту, яка становить за різними роками від 62,2% до 63,8%. Динаміка абсолютних значень цих видатків за період 2020-2023 років вказує на зростання з 3394,7 млн грн у 2020 році до 4560,4 млн грн у 2023 році, приріст склав 1165,7 млн грн. Близько 90% усіх видатків на загальну середню освіту покриваються за рахунок освітньої субвенції і лише 10% – це кошти місцевих бюджетів на забезпечення функціонування освітніх закладів (комунальні платежі, обслуговування шкільних автобусів, поточний ремонт та інше).

Другою освітньою сферою за обсягом бюджетного фінансування є дошкільна освіта. Динаміка абсолютних значень видатків бюджету Тернопільської області зображає зростання з 637 млн грн. у 2020 році до 1090,4 млн грн. у 2023 році, приріст склав 353,4 млн грн. Питома вага видатків бюджету області на дошкільну освіту у структурі освітньої галузі загалом знаходиться в межах 13,8% – 14,8%.

Значними показниками щодо фінансування на рівні бюджету області характеризується професійно-технічна та фахова передвища освіта. Вони займають третє місце у складі видатків бюджету області на освіту. Так, динаміка абсолютних показників видатків бюджету Тернопільської області на фахову передвищу освіту за період 2020-2023 років вказує на їх поступовий ріст з 283,1 млн грн до 402,3 млн грн., або на 119,2 млн грн. Частка видатків на фахову передвищу освіту у структурі

видатків бюджету області на освіту коливається в часі і станом на 2023 рік складала 5,5%.

Бюджетне забезпечення професійно-технічної освіти за рахунок коштів бюджету Тернопільської області було на рівні 355,6 млн грн – 563,9 млн грн і за чотири останні роки даний показник зріс на 208,3 млн грн. Питома вага цих видатків структурі видатків на освіту за різними роками становила від 6,4% до 7,8%. Найнижчими показниками бюджетного фінансування у сфері освіти характеризується методичне забезпечення закладів освіти, частка якої складає 0,1% у 2023 році. Слід відмітити, що дана група видатків в динаміці чотирьох останніх років характеризується значним скороченням обсягу бюджетного фінансування (-28,6 млн грн). Фінансування інших закладів та заходів у сфері освіти займають 3,6% усіх освітніх видатків бюджету області.

Таким чином, у складі видатків бюджету Тернопільської області на освіту фінансування дошкільної освіти, загальної середньої освіти, ПТО та фахової передвищої освіти складає більше 92% усіх видатків на дану галузь. Інші освітні видатки займають менше 8%.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання бюджету Тернопільської області за 2020-2023 роки. URL: <https://oda.te.gov.ua/diyalnist/byudzhet/zviti>
2. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. #аналізуємобюджет: доступно про головне: посібник. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.
3. Пояснювальна записка до звіту про виконання місцевих бюджетів Тернопільської області за 2023 рік.
4. Сидор І. П. Моніторинг планування видатків місцевих бюджетів: ключові аспекти удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 21. С. 85-89.